

Ramë BUJA

KONFERENCA E RAMBUJESË DHE RËNDËSIA E SAJ PËR KOSOVËN

(Konferencë e parë ndërkombëtare për Kosovën)

Abstrakt:

Ky punim trajton Konferencën e Rambujesë si ngjarjen e parë ndërkombëtare të organizuar për zgjidhjen e çështjes së Kosovës. Në të analizohen raportet ndërmjet përfaqësuesve politikë dhe ushtarakë shqiptarë, roli i Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës (UÇK) dhe ndikimi i faktorëve ndërkombëtarë në procesin e negociatave. Punimi tregon se, Konferenca krijoi kushtet për ndërhyrjen e NATO-s dhe shënoi një kthesë të rëndësishme në rrugën drejt çlirimit të Kosovës dhe zgjidhjes së statusit të saj politik.

Fjalët kyç: *Konferenca e Rambujesë, Kosova, Ushtria Çlirimtare e Kosovës (UÇK), Grupi i Kontaktit, NATO, diplomacia ndërkombëtare.*

Dilemat dhe mëdyshjet rreth kësaj Konference

Kjo konferencë me përmasa ndërkombëtare, ishte shumë grishëse dhe shumë sfiduese njëkohësisht për delegacionin e Kosovës dhe për fatin e Kosovës. Insistimet e vazhdueshme të Drejtorisë Politike të Shtabit të Përgjithshëm të UÇK-së, për bërjen e institucioneve të mirëfillta shtetërore të Kosovës, konsistonin në domosdoshmërinë e ekzistimit të tyre, për mundësinë e avancimit më të lehtë dhe më përmbajtjesor të luftës çlirimtare dhe të çështjes së Kosovës në mega - sfondin e diplomacisë ndërkombëtare. Me këtë krijohej edhe mundësia e komunikimit me një qendër nga ndërkombëtarët dhe komandimit nga e njëjta për shqiptarët.

Kjo çështje nuk shkoi fare lehtë, as nuk pati mundësi të bëhej shpejtë, duke i pasur parasysh këtu edhe rrethanat tepër të vështirësuar, që kishte

krijuar lufta. Drejtoria Politike, caktoi edhe njeriun përgjegjës, duke i dhënë edhe kompetenca, që do të merrej ekskluzivisht me këtë çështje. Por, punët nuk ecën si u menduan, çështjet nuk rrodhën si u planifikuan, të tëra rrjedhat degjeneruan jo në bërje të këtyre institucioneve të synuara, por në insistim për zhbërje edhe të atyre që vepronin.

Kjo gjendje shkaktoi vështirësi të shumta, ngase UÇK-së, Shtabit të saj dhe Drejtorisë Politike, i ra barrë e rëndë mbi supe. Ajo duhej ta drejtonte luftën, ta bënte atë, ta orientonte politikisht dhe të vepronte në mënyrë institucionale, në mungesë të këtyre institucioneve, që i patën shtetet përreth e që zhvilluan luftëra të ngjashme çlirimtare dhe ju ndihmuan atyre për të qenë me tërë plotninë e tyre. Një mungesë e një plotnie të tillë, krijonte shumë vakume.

Ekzistimi i një qendre ushtarake dhe politike në malet e Kosovës dhe i disa qendrave të vogla politike në Prishtinë, dhe atë me tone çakodruese, ulte peshën e faktorizimit të shqiptarëve të Kosovës, peshë e arritur me çmimin më të lartë, më sublim e më fisnik të mundshëm, me Luftën Çlirimtare të UÇK-së dhe popullit të Kosovës. E mira më elementare dhe më logjike për kohën e ka dashur që, grupacionet politike t'i ishin bashkuar veprimit më të devotshëm, siç është vepruar tek të gjithë popujt e civilizuar në faza të tilla zhvillimore të mendësisë dhe veprimit të tyre.

E tëra kjo bëri që edhe për draftin nismëtar, me pjesën e tij të negocueshme dhe atë të panegocueshme, të ofruar nga Komuniteti Ndërkombëtar, për t'u pajtuar apo jo, për të shkuar në një konferencë të mundshme për Kosovën, të ngjallte shumë më shumë dilema, hezitime dhe mëdyshje, për qëllimin e saj përfundimtar, se sa po të ishte e tërë çështja e vendosur në një vend.

Pati mendime dhe qëndrime të ndryshme, pro dhe kundër mbajtjes së një konference të tillë, pro dhe kundër shkuarjes në të, po u organizua me një projekt-draft të tillë paraprakisht të ofruar që paragjykon edhe rezultatin etj.etj.

Megjithatë, dominoi qëndrimi dhe logjika racionale pro organizimit dhe shkuarjes në një konferencë të tillë që, padyshim, do të rriste peshën e faktorizimit të Kosovës dhe të faktorit të saj boshtor, Ushtrisë Çlirimtare, që me këtë pjesëmarrje në konferencë ajo do të legjitimohej ndërkombëtarisht si ushtri dhe si luftë e mirëfilltë çlirimtare.

Debat më të ashpër, padyshim ngjalli, pjesa e panegociueshme e projekt marrëveshjes së ofruar nga Grupi i Kontaktit, që përmbante dhjetë pika, në të cilat shiheshin fare pak favore për Kosovën.

Ja përmbajtja e këtij dhjetë pikëshi:

- Domosdoshmëria e ndërprerjes së menjëhershme të dhunës dhe respektimi i armëpushimit;
- Zgjidhja paqësore përmes dialogut;
- Marrëveshja kalimtare: një mekanizëm për zgjidhjen përfundimtare pas periudhës kalimtare trevjeçare;
- Mosndryshimi njëanshëm i statusit kalimtar;
- Integriteti territorial i RFJ-së dhe i vendeve fqinje;
- Mbrojtja e të drejtave të pjesëtarëve të të gjitha bashkësive nacionale (ruajtja e identitetit, e gjuhës dhe e arsimit: mbrojtje e veçantë e institucioneve të tyre religjioze);
- Zgjedhje të lira dhe të ndershme në Kosovë (lokale dhe në nivel të Kosovës) nën mbikëqyrjen e OSBE-së;
- Asnjëra palë nuk do të ndjekë penalisht askënd për krime që lidhen me konfliktin e Kosovës (përveç: krimeve kundër njerëzimit, krimeve të luftës, dhe shkeljeve të tjera serioze të të drejtës ndërkombëtare);
- Falja dhe lirimi i të burgosurve politik;
- Pjesëmarrja ndërkombëtare dhe bashkëpunimi i plotë i të gjitha palëve në zbatim.¹

Ajo që lëndonte më së tepërmi dhe që nuk mund të honepsej dot, ishte çështja e njohjes, pa alternativë, të sovranitetit dhe integritetit territorial të Jugosllavisë, duke e futur edhe Kosovën në të. Çështjet tjera sikur ishin më pak të kontestueshme. Kjo i godiste në mënyrë të veçantë luftëtarët e lirisë, të cilët nuk kishin rrokur armët dhe derdhur gjakun, për të qenë sërish nën tutelën jugosllave. Megjithatë, në debatet e shumta që u zhvilluan në nivel të Shtabit të Përgjithshëm, të Drejtorisë Politike dhe të komandantëve të zonave, pas shtjellimit të hollësishëm që iu bë projektit të ofruar, në raport me rrethanat luftarake, politike dhe

¹ Nga dokumentet e Konferencës së Rambujesë, Parimet e panegociueshme, Elementet themelore të Grupit të Kontaktit.

ndërkombëtare të krijuara atë kohë, u dha sinjali i gjelbër për shkuarje të delegacionit të UÇK-së në Konferencën e Rambujesë.

Arsyetimi që i bëhej kësaj pjesëmarrjeje në këtë konferencë, nga këto nivele, ishte logjikisht shumë i qëndrueshëm, politikisht shumë i pjekur dhe diplomatikisht i peshuar.

Të gjithë pajtoheshin se projekti i ofruar për marrëveshje, kryesisht pjesa e panegociueshme, ishte e pafavorshme, bile fyese, për fazën e raporteve në të cilat kishte arritur lufta e Kosovës me Serbinë. Por, arsyet e pjesëmarrjes në një konferencë të parë ndërkombëtare për Kosovën ishin më të fuqishme dhe më të qëndrueshme se ky dokument i ofruar.

Favori i parë që dilte nga kjo pjesëmarrje në këtë konferencë ishte, pranimi dhe legjitimimi ndërkombëtar i Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës dhe luftës së drejtë që bënte ajo për çlirimin e këtij populli nga zgjedha serbe. Po legjitimohej e faktorizohej Kosova, tanimë jo si problem i brendshëm i Serbisë dhe Jugosllavisë, por si problem i përmasave ndërkombëtare, siç kemi pretenduar dhe synuar ta paraqesim vazhdimisht, sepse në të vërtetë kështu edhe ishte që në gjenezë. Ndërsa, hapësira kohore që krijohej, prej tre vjetësh, synohej të shfrytëzohej për konsolidim të brendshëm, në të gjitha stadet, në atë ushtarak, politik e strategjik. Këtu edhe u ndeshën shtizat me ata që ishin mohues të padiskutueshëm të kësaj nisme ndërkombëtare. Këta ishin fare të pakët, të gjendur përballë tërë faktorit ushtarak, politik dhe publik të vendit dhe tërë komunitetit ndërkombëtar të angazhuar për zgjidhjen politike, me rrugë diplomatike të çështjes së Kosovës.

Dilemat dhe hamendjet e faktorit politik urban, për pjesëmarrje a mos pjesëmarrje në këtë konferencë qenë më të vogla. Ata pranuan si “eveniment” organizimin e kësaj konference dhe pjesëmarrjen në të, edhe pse konceptualisht ishin të ndarë në dy krahë. Në krahun që politikisht i jepte mbështetje luftës çlirimtare të UÇK-së (Lëvizja e Bashkuar Demokratike - LBD, e ndonjë tjetër), dhe krahu që ishte kundër luftës (LDK me satelitët e saj). Megjithatë, çështja shqiptare me gjithë aktivitetin e saj, me thellësitë tek e kaluara e disekuilibrave euroballkanik, tani po interpretohet dhe trajtohet, për fatin e mirë, si një nyje botërore.² Ky fat që kishte filluar ta shoqërojë Kosovën, ishte vështirë të

² Adem Hasanaj, *Kosova nyja e rendit të ri botëror*, Sh. B. “KOHA”, Tiranë, 2000, f. 25.

besohej, qoftë edhe nga një shqiptar i vetëm. Për faktin e ditur qartë se, asnjëherë në historinë shqiptare, nuk kishim qenë në fokus të vëmendjes së faktorit ndërkombëtar, siç gjendeshim tani, e aq më pak të ndihmuar e përkrahur, në projektin tonë më të madh, për realizimin e lirisë. Andaj, kjo gjë vështirë mund të kuptohej e të besohej.

Kjo, natyrisht se vinte si rezultat i një reagimi ndryshe edhe të vetë shqiptarëve, të një reagimi më serioz dhe më i denjë që përmbyllte shekullin. Shqiptarët në momentin më të duhur reagues, që zhdukja e tyre të mos realizohej me aq lehtësi. Serbia “rishpalli” synimin e vazhdueshëm shovinist për t’i zhdukur shqiptarët në aktin e fundit të shekullit njëzet. Në Kosovë filloi të ndjehet ajo që u përkrah, ajo që u akuzua, por ajo që mbeti-UÇK-ja.³

Dilemat u zhdavaritën, mëdyshjet u qartësuan dhe hamendjet u shuan, që të merret pjesë në Konferencën e parë Ndërkombëtare për Kosovën, që ishte vendosur të mbahej në qytetin Rambouillet (Rambuje) të Francës. Me ndjenjën dhe arsyetimin se atje do të bisedohej e do të diskutohej për Kosovën, jo tërësisht në favor të saj, sepse paraprakisht dihej se çfarë nënkupton dialogu dhe çfarë mund të sjellë kompromisi. Por, një gjë tanimë ishte e qartë se Kosova nuk është një pjesë e çfarëdoshme e botës, po një nga qendrat e saj neuralgjike për kohën dhe agresioni që ajo ka pësuar ka mundësi shtrirjeje të frikshme dhe të paparashikueshme.⁴

Tani me këtë konferencë dhe në këtë konferencë që po mbahej me përkrahjen e Grupit të Kontaktit dhe menjë mbikëqyrje dhe kujdes të veçantë të SHBA-së, Kosova kishte arritur zenitin e interesimit të faktorëve më të rëndësishëm dhe më të fuqishëm të botës së civilizuar dhe demokratike. Kjo nuk ishte dhuratë, por rezultat i një angazhimi kulmor e të lartësuar, të përgjakshëm por të domosdoshëm, që bëri botën të kthejë sytë dhe vëmendjen, fillimisht, për të shikuar ndërgjegjshëm se çfarë po ndodhë në Kosovë dhe çfarë duhet bërë me të dhe për të. E më pastaj, të kthejë edhe tytat e armëve, për të goditur barbarinë, për të ndihmuar një popull që luftonte me tërë forcën e armës dhe drejtësisë për lirinë e tij, për të shpëtuar civilizimin, ndërgjegjen e botës

³ Po aty, f. 27.

⁴ Gabriel Garcia Marquez, *Këmbimi i dy fateve*, (Lufta kundër luftës), Ora, Tiranë, f. 48.

demokratike dhe dinjitetin e besimin në mekanizmat ndërkombëtar. Ndërgjegjia e planetit tonë gjatë kësaj periudhe të luftës së fundit të mijëvjeçarit ka punuar me intensitetin më të lartë; politika, feja, etika, gazetaria, diplomacia, psikologjia, jurisprudenca janë përplasur si kurrë ndonjëherë në kërkim të një rezultanteje sa më racionale.⁵ Tani në fushën e problemeve përgatitore për konferencën dilte një çështje që në esencë nuk do të duhej të paraqiste problem, por në fakt doli jo dhe aq e lehtë për t'u realizuar. Ishte çështja e bërjes së delegacionit për negociata në këtë konferencë.

Krijimi i delegacionit negociues

Formimi i delegacionit për bisedime në Rambuje nuk ishte punë e lehtë, kur diheshin ndasitë dhe përçarjet që ekzistonin në skenën politike dhe ushtarake të Kosovës. Faktorit ndërkombëtar, në veçanti SHBA-së, iu deshtë kohë dhe përpjekje për ta formuar delegacionin që të mund të përfaqësonte dhe funksiononte me ritmin që kërkonte dinamika vepruese e kohës dhe me aftësi e gatishmëri të marrjes së përgjegjësi që kërkonte momenti. Përbërja e delegacionit të Kosovës u caktua me pajtimin e palëve pjesëmarrëse dhe faktorit ndërkombëtar.

Ky delegacion që do të duhej ta përfaqësonte Kosovën në Konferencën e Rambujesë, u krijua nga një gamë mjaft e gjerë përfaqësues, që përmbledhej në katër sfone: në Ushtrinë Çlirimtare të Kosovës, që përfaqësohej nga Hashim Thaçi, Jakup Krasniqi, Ramë Buja, Azem Sylja dhe Xhavit Haliti; Lidhjen Demokratike të Kosovës nga Ibrahim Rugova, Fehmi Agani, Edita Tahiri, Bujar Bukoshi dhe Idriz Ajeti; Lëvizjen e Bashkuar Demokratike nga Rexhep Qosja, Hydajet Hyseni, Bajram Kosumi dhe Mehmet Hajrizi; si dhe nga të pavarurit, Blerim Shala dhe Veton Surroi. Përveç ndasive konceptuale që ekzistonin në mes të pjesëtarëve të delegacionit, që ishin të ditura paraprakisht, vështirësi për t'u përafruar e pajtuar dhe përgatitur për konferencën, ishin edhe rrethanat luftarake që pamundësonin kontaktet e drejtpërdrejta. Për këtë arsye, delegacioni, për herë të parë në përbërje të plotë, u takua në aeroportin e Parisit, pasi zbritën nga dy aeroplanët

⁵ Po aty, Hyrje (Remzi Lani), f. 4.

të vegjël me të cilët kishte udhëtuar delegacioni. E dhënë kjo paksa ndryshe, nga të gjitha të dhënat, të thënat e të shkruarat për udhëtimin e parë të delegacionit kosovar për në Francë. Sepse, vazhdimisht qe thënë se delegacioni ynë, për në Rambuje udhëtoi me aeroplan ushtarak. Udhëtimi me aeroplan ushtarak qe bërë herën e dytë, për vazhdimin e Konferencës në Paris. Ky takim i parë në Francë i delegacionit, dhe njohja për herë të parë e disa anëtarëve në mes vete, nuk linte përshtypjen se delegacioni do të ketë mundësi të konsolidohet shpejtë dhe të jetë i suksesshëm. Por, për fat të mirë, ndodhi e kundërta e asaj që mendohej. Me siguri, shkalla e lartë e përgjegjësisë që binte mbi supet e këtij delegacioni, e bëri atë që shumë shpejtë të konsolidohet dhe të fillonte punën që ditën e parë, me tërë seriozitetin që kërkonte momenti.

Krajetat e luftëtarëve të lirisë në rrugë për Rambuje

Delegacioni kosovarë do të duhej të nisej për në Francë më 5 shkurt 1999, për të arritur me kohë dhe i përgatitur për fillimin e Konferencës, që ishte caktuar që më parë, të niste punimet më 6 shkurt 1999. Por, kjo nuk qe e mundur, për shkak të pengesave që vazhdonte t'i bënte pushteti serb, me gjithë marrëveshjen e bërë, për pjesëtarët e delegacionit që vinin nga Ushtria Çlirimtare e Kosovës. Për ta, pikërisht në prag të nisjes për në Konferencë, ishte lëshuar fletarrestim. Me "sqarimet" më të skajshme dhe më akuzuese për shkallën e rrezikshmërisë që paraqisnin ata, mbase për ushtrinë dhe policinë serbe.

Marrëveshjet që ishin bërë me Misionin Diplomatik Vëzhgues Amerikan në Kosovë, i njohur me shkurtesën KDOM, që kishin marrë përsipër përcjelljen e luftëtarëve të lirisë, pjesëtarë të delegacionit, bënë me dije se delegacioni duhej të nisej në kohën e paraparë, sepse përgjigja nga pushtetarët serb pritet të vinte në çdo çast. Delegacioni i UÇK-së, nga selia e Shtabit të Përgjithshëm në Divjakë u nis saktë në ora 11 e 30 min., i përcjellë me nderimet më të larta ushtarake që i bëri njësitë special të Gardës së Nderit pranë Shtabit të Përgjithshëm. Tri makinat e terrenit u nisën për në fshatin Shalë ku delegacioni, në bazë të marrëveshjes, duhej të takohej me misionarët e KDOM-it dhe udhëheqësin e tij z. Shon Brns, për të vazhduar rrugëtimin nën përkujdesjen e tyre dhe me makinat e tyre të blinduara për në Aeroportin

e Prishtinës. Me z. Shon Brns, pjesëtarët e delegacionit ishin marrë vesh që, me vete të mbanin edhe armët e lehta personale, për shkak të sigurisë më të lartë. Jo për të bërë luftë në Aeroportin e Prishtinës por për të mos u dorëzuar të gjallë, në rast rreziku.

Përfaqësuesit e UÇK-së, patën këmbëngulur që në Konferencë të paraqiteshin me uniformë ushtarake, meqë edhe përfaqësonin ushtrinë. Mirëpo, kjo kërkesë nuk u pranua, më shumë nën arsyetimin se nuk posedonin kostume solemne ushtarake, ndërsa ishte e pamundur pjesëmarrja në Konferencë me rroba terreni. Ata këmbëngulën se ato mund t'i sigurojnë, por kjo gjë sërish nuk u lejua. Tani u paraqit një problem i ri, të siguroheshin kostume civile për delegacionin. Dhe kjo barrë i ra njësitit gueril dhe atij të logjistikës që vepronin akoma në Prishtinë. Gjetja e tyre kishte qenë shumë në nivel, në pamundësi për t'i sjellë ato me shpejtësinë që kërkohej dhe pa u hetuar, ata kishin gjetur shtegun që ato t'i përcillnin përmes KDOM-it, që do të takohej gjithsesi me delegacionin. Deri sa ende nuk kishin arritur kostumet e porositura, popullata e fshatit Shalë ishte mobilizuar për t'i gjetur ato, dhe në ndërkohë, kishte sjellë disa palë sosh. Në ora 16: 00, në vendin e caktuar në fshatin Shalë, arriti z. Shon Brns i cili duhej të udhëtonte së bashku me ne. Përgjigja nga pushteti serb akoma nuk kishte arritur. Tani ishte nxjerrë edhe një pretekst qesharak, se ata të UÇK-së nuk poseduakan as dokumente udhëtimi, përveç të tjerash. Meqë qe bërë tepër vonë, kishte rënë edhe muzgu, pavarësisht nga përgjigja, do të vinte pozitive apo jo, delegacioni në pajtim edhe me z.Brns, vendosi që të mos udhëtojë atë natë. Në mesditën e 6 shkurtit 1999, serbët ishin detyruar nga ndërkombëtarët që të jepnin përgjigje pozitive, për lejimin edhe të delegacionit të UÇK-së për të udhëtuar për në Rambuje.

Makinat e blinduara të KDOM-it me ngjyrë portokalli, arritën në fshatin Shalë në orën 12:00. Në fshat ishte tubuar masë e madhe njerëzish edhe nga fshatrat përreth për ta përshëndetur delegacionin dhe për t'i uruar rrugë të mbarë e të suksesshme. Brohoritjet UÇK, UÇK dhe Pavarësi, Pavarësi, mbushnin sheshin e fshatit. Në makinat e KDOM-it amerikan hynë të tre anëtarët e delegacionit që do të udhëtonin nga Aeroporti i Prishtinës, Azem Sylja, Jakup Krasniqi dhe Ramë Bujë. Dy anëtarët e tjerë, Hashim Thaçi dhe Xhavit Haliti do të udhëtonin nga Aeroporti i Tiranës. Në orën 13:25 minuta, makinat me ngjyrë

portokalli, me pjesëtarët e delegacionit nga UÇK-ja, hynë në pistën e aeroportit, të rrethuar me kordonë ushtarësh e policësh serb, në mesin e të cilëve ishte edhe kryepolici serb në Kosovë, Llonqar.

Këtu po përthyej historia, këtu po ndaheshin dy epokë; këtu po zinte fill liria për Kosovën dhe njëkohësisht perëndimi për Serbinë. Luftëtarët e UÇK-së, sinonimi i lirisë së Kosovës, po hynin në Aeroportin e pushtuar të Prishtinës, për të fluturuar drejt shtigjeve të lirisë, për herë të parë pa dokumentet serbe të udhëtimit: udhëtonin me pasaportën më interesante dhe më të fuqishme diplomatike, luftën çlirimtare. Ishte një udhëtim ky shumë domethënës, tepër sfidues dhe tej mase i guximshëm. Fluturimi deri në Aeroportin e Parisit zgjati rreth tri orë, saktë në orën 16:37 minuta, delegacioni ynë u gjend në pistën e aeroportit. Udhëtimin nga Aeroporti i Parisi deri në Rambuje, delegacioni e bëri me një autobus luksoz, nën një përcjellje të veçantë të forcave të sigurisë franceze.

Shqetësimi i kështjellarëve për armët e delegacionit

Në hyrje të Kështjellës mesjetare të Rambujesë ishte grumbulluar një numër shumë i madh gazetarësh, kameramanësh, fotoreporterësh, të televizioneve, radiove dhe gazetave më prestigjioze dhe më në zë të rruzullit tokësor, që rrinin në pritje të delegacionit nga Kosova. Nuk kishte ngjarje në botë që tërhiqte më tepër vëmendjen e tërë opinionit ndërkombëtar, në këtë kohë, se sa kjo Konferencë, ky ishte fat i madh për Kosovën e vogël.

Sytë dhe vëmendja e tërë diplomacisë botërore ishin drejtuar nga Kosova dhe konferenca që po mbahej për të dhe për herë të parë me të.

Me të hyrë në ambientet e Kështjellës, ku do të duhej mbaruar ca formalitete rreth vendosjes, njëri nga pjesëtarët e delegacionit, bëri me dije njërin nga gardianët kështjellar se, një pjesë e delegacionit, ajo që vinte nga istikamet e luftës, ishte e armatosur. Habia e tyre ishte e papërshkrueshme, mbase ishte e paperceptueshme për ta, që në një gjendje të një sigurie të jashtëzakonshme që mbretëronte që nga aeroporti, rreth Kështjellës dhe brenda saj, të mund të futeshin njerëz të armatosur këtu. Ç'është e vërteta, kjo ishte diçka e jashtëzakonshme për analet e takimeve të tilla, të këtij niveli dhe të këtyre përmasave diplomatike.

Por kjo ndodhi, fal marrëveshjes që bëre me udhëheqësin e KDOM-it amerikan, mikun e madh dhe të shquar të shqiptarëve, z.Shon Brns. Ai njeri njihte mirë mentalitetin dhe çmendësinë vepruese të serbëve, fjalën e dhënë dhe të mosmbajtur nga ata, andaj përveç masave të tjera të veçanta të sigurisë që ndërmori për pjesën e delegacionit të UÇK-së, ai i lejoi ata që me vete, për siguri shtesë, të bartnin armët e tyre të brezit. Në bisedat e shumta, të gjata dhe përimtuese të disa anëtarëve të Shtabit të Përgjithshëm (në veçanti të Sokol Bashotës), të Drejtorisë Politike dhe më pastaj të anëtarëve të delegacionit të Konferencës së Rambujesë nga UÇK-ja, me z. Shon Brns, rreth udhëtimit për në Francë, përmes Aeroportit të Prishtinës, ata i kishin deklaruar atij se në çfarëdo rrethana që mund të gjendeshin, ata kurrë nuk do të dorëzoheshin të gjallë në duar të forcave serbe. Dhe, armët që do t'i mbajnë me vete do t'iu shërbejnë ekskluzivisht për këtë gjë.

Këto armë u dorëzuan në hyrje të Kështjellës nga Azem Sylja, Jakup Krasniqi dhe Ramë Buja, me procedurë të rregullt, për t'i marrë sërish me të dalë nga Kështjella, me të mbaruar të Konferencës. Sigurimi që i ishte bërë Kështjellës ku do të zhvillonte punimet Konferenca ishte shumë i dukshëm, sa të gjithë negociatorët, nuk kishin se si të mos ndjeheshin një lloj të burgosurish por, të një burgu të hapur.

Hapja solemne e Konferencës

Delegacioni i Kosovës, me të hyrë në Kështjellë u lajmërua se do të shkonte drejtë e në sallën e konferencës. Ngase, ajo do të fillonte menjëherë punën, pasi që delegacioni serb, organizatorët dhe kryesuesit, tanimë gjendeshin në sallë, në pritje të Delegacionit nga Kosova. Kjo ishte më së paku mungesë e një korrektësie elementare në raport me Delegacionin Kosovar, sepse ata nuk patën mundësi, as për një minutë të vetëm, të çlodheshin e as të përgatiteshin, ashtu siç kërkonte një akt i tillë solemn, i fillimit të një konference të një rëndësie dhe peshë çfarë ishte kjo e tanishmja. Delegacioni reagoi, por megjithatë mori pjesë në solemnitetin e hapjes. Kur hyri në sallë Delegacioni i Kosovës, të tjerët vërtet kishin qenë aty. Delegacioni serb qëndronte me tërë zymtësinë dhe fodullëkun, në anën e majtë të sallës. Ana e djathtë ishte rezervuar për Delegacionin e Kosovës. Të gjithë përfaqësuesit e shteteve të

Grupit të Kontaktit ishin aty, duke llogaritur edhe dy bashkëkryesuesit e konferencës, Ministrin e Punëve të Jashtme të Francës mikpritëse z.Yber Vedrine dhe Ministrin e Punëve të Jashtme të Britanisë së Madhe z.Robin Cook, si dhe tre kryenegociatorët, apo ndërmjetësit, ambasadorët; Kristopher Hill (SHBA), Wolfgang Petritsch (BE), Boris Majorski (Rusi). Me t'u vendosur të Delegacionit të Kosovës në sallë, hyri Presidenti i Francës z. Zhak Shirak. Të gjithë u ngritën në këmbë për ta përshëndetur. Ai në fjalimin e tij të shkurtër përshëndetës dhe sugjerues, duke i uruar sukses Konferencës, ua kujtoi negociatorëve se, po në këtë vend është bërë pajtimi franko - gjerman.

Franca, siç e dini, ka njohur tmerret e luftës. Ajo ka njohur fytyrën e barbarisë. Por ka ditur të mjekojë plagët që dukeshin të përjetshme dhe të pashërueshme. Ajo ka ditur të dominojë urrejtjet që thuhej se ishin të lashta. Ajo ju thotë juve sot se vullneti për paqe është më i fortë se sa tundimi për luftë. Ky mesazh merr kuptim të plotë këtu, ku, së bashku, Gjenerali Dë Gol dhe Kancelari Adenauer ndërtuan të ardhmen.⁶ Fjalime të shkurtra mbajtën edhe z. Y. Vedrine dhe z. R. Cook, duke përshëndetur ndjenjën e përgjegjësisë së palëve për të marrë pjesë në negociata dhe duke i përkujtuar ata për rëndësinë e këtyre bisedimeve, dhe për vëmendjen e botës që tani është përqendruar mbi ta, në pritje të suksesit. Me kaq, dita e parë e Konferencës mbylli punimet, për të vazhduar në kontakte e takime të ndara me ndërmjetësit.

Delegacioni shqiptar i Kosovës, po këtë natë, pas orës 20h, edhe pse të lodhur, mbajtën një takim të shkurtër, për t'u pajtuar rreth organizimit të delegacionit dhe të punëve që dukeshin të jenë të shumta. Në këtë takim të parë i pari mori fjalën Akademik Rexhep Qosja duke ju drejtuar pjesëmarrësve me këto fjalë: „Para se të flasim për këshilltarët dhe personelin teknik, para se të flasim për çfarëdo qoftë tjetër, them, më duket e nevojshme, për më tepër më duket e domosdoshme, që në emrin tim dhe tuajin t'i përshëndes këta djem-pjesëtarë të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës. Dua të shpreh gëzimin që jemi bashkë me ta. Ata na kanë sjellë këtu. Ne këtu, në Francë, vijmë prej Prishtinës-prej kushteve qytetare, kurse ata vijnë këtu prej kushteve luftarake. Kosova

⁶ Nga fjalimi i Presidentit të Republikës së Francës z. Zhak Shirak, mbajtur me rastin e hapjes së Konferencës së rambujesë (6 shkurt 1999).

ishte në gjunjë e ata e ngritën në këmbë. Ne ishim të përkulur, tepër të përkulur e ata na drejtuan. Ne shikonim për tokë e ata na kthyen nderin dhe dinjitetin. Ne ishim objekt në politikë e ata, me vetëflijimet e tyre, me luftën e tyre, na bënë subjekt. Bota sot po merret me Kosovën, bota sot ka organizuar Konferencë Ndërkombëtare për Kosovën, sepse këta djem bënë që Kosova të bëhet çështje e parë botërore“. Pas kësaj fjale përshëndetëse, ky takim nuk zgjati edhe shumë, meqë akoma nuk kishte arritur z. Hashim Thaçi, me propozimin e atyre të UÇK-së, u la që takimi të vazhdonte të nesërmen në ora nëntë.

Konsolidimi dhe konstituimi i Delegacionit

Sipas marrëveshjes, të gjithë anëtarët e delegacionit, më: 07.02.1999, ditë e diel, në ora 9:00, u gjendën në sallën që ishte përcaktuar nga mikpritësit dhe organizatorët për ambient pune, për delegacionin kosovar. Ishte ky një vend shumë i përshtatshëm dhe joshës për natyrën e punës që do të duhej të bënte delegacioni. Këtë imazh e çrregullonte pandërgjegjshmëria e delegacionit serb, alias jugosllav, që gjendeshin sipër delegacionit tonë, dhe bënëin aq shumë zhurmë, si duket qëllimisht, sepse për asnjë çast nuk pushonte trokëllima e takave të këpucëve dhe gërvishtjet e karrigeve. Kjo gjë nuk u qetësua asnjëherë deri në fund të konferencës por për delegacionin tonë kjo maskaradë u bë e zakonshme dhe jo shumë penguese në ditët që vijuan edhe për shkak të angazhimit shumë të madh në punë. Ndërsa, ata si duket kishin vendosur që të mos bënëin asnjë punë, sepse të gjitha i kishin të paracaktuara dhe të servuara, siç u dëshmuua edhe më vonë.

Delegacioni ynë, i përgatitur për të bërë konstituimin dhe konsolidimin e tij, u gjend përball tre ndërmjetësve ndërkombëtarë, z.Hill, z.Petrich dhe z.Majorski, me të hyrë në sallë. Ata me vete kishin sjellë draftet e Projektkushtetutës së Kosovës dhe projektin e Marrëveshjes së Përkohshme për Zgjidhjen e Problemit të Kosovës. Fillimisht, që të tre i uruan Delegacionit punë të mbarë dhe të suksesshme, dhe më pastaj shpjeguan në pika të shkurtra, materialet që sollën. Meqë, materiali ishte i papërkthyer, ishte në gjuhën angleze, gjuhë zyrtare e komunikimit në konferencë, nga Delegacioni u kërkuua që kjo çështje e fillimit të punës rreth këtyre drafteve, të bëhet nesër.

Sepse, përkthimi kërkonte kohë dhe Delegacioni akoma nuk kishte mbaruar punët nismëtare organizative brenda vetës. Kjo çështje nuk mori shumë kohë sepse u pajtuan shpejtë të dy palët. Puna mbeti që të formohej përbërja e Delegacionit dhe të filloi punën, me tërë peshën e seriozitetit që kishte konferenca dhe çështja që shtrohej për trajtim e zgjidhje në te.

Ndjenja e ndërkombëtarëve, që ju shkonte deri në bindje, me sa dukej nga përvojat paraprake, ishte se Delegacioni shqiptar do të harxhonte shumë kohë gjersa të arrinte, nëse do të arrinte fare, deri te konsolidimi dhe marrëveshja për ndarje detyrash, rolesh e përgjegjësish, për të filluar punën mirëfilli në raport me ndërkombëtarët dhe delegacionin e Serbisë a Jugosllavisë së mbetur. Fatmirësisht, këto parashikime me shqetësim të miqve dhe të tjerëve nuk dolën të sakta. Mbase, pesha e madhe e përgjegjësisë që bartnin mbi supe dhe niveli i ndërgjegjësimit për pozitën e rëndë në të cilën gjendej Kosova dhe populli i saj, bënë që Delegacioni, brenda ditës së parë të Konferencës në Kështjellën mesjetare, të arrinte marrëveshje, të konsolidohej me të gjitha strukturat, të ndante detyrat dhe të ishte i gatshëm që ditën e nesërme të fillonte punën me tërë seriozitetin që do të duhej ta kishte ky angazhim.

E tërë kjo nuk rrodhi krejtësisht lehtë dhe pa probleme, kur diheshin paraprakisht edhe ndarjet, shumë të vërejtura, për të mos thënë tërësisht të kundërta konceptuale, për rrugëzgjidhjen e problemit të Kosovës. Dallimi konceptual edhe mund të konsiderohej normal, qoftë edhe për rrethanat jonormale dhe të jashtëzakonshme të luftës. Por, kishte diçka që prej kohësh nuk përgjasonte as nuk përputhej me normalitetin. Dhe kjo ishte, qëndrimi i kreut të LDK-së, ndaj Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës dhe luftës për çlirim, që bënte populli i Kosovës, deri në pakujdesi të skajshme, që arrinte derri tek fyerjet, poshtërimi, denigrimi dhe denoncimi.

Kreu i UÇK-së, Shtabi i saj i Përgjithshëm, Drejtoria Politike, kishte vendosur, për hir të asaj që ishte mbi të gjitha, dhe për të cilën derdhej gjaku i bijave dhe bijve më fisnikë e më të devotshëm, Lirisë së Kosovës, të shtrinte dorën, të falte edhe të pafalshmet, për ata që i kanë rënë mohut për të thënat dhe të bërat e mbrapshta dhe të liga në dëm të Kosovës dhe luftës së saj çlirimtare, që u bë sinonim i luftërave më të

suksesshme guerile të shekullit njëzet. Edhe këtu u kalua ky rubikon. Takimi nuk ishte fare i lehtë, me Ibrahim Rugovën dhe një pjesë të stafit të tij fanatik. Pas çdo propozimi që bënin ata të UÇK-së, reagohej nga ajo anë, por këto reagime ishin më të matura, shumë më të kujdesshme se dikur në Prishtinë. Kjo ishte e kuptueshme, sepse tani këtu ishte e pranishëm madhështia e kohës sonë, firoma, dufi dhe nami i saj, që solli edhe organizimin dhe bërjen e kësaj konference, ishte UÇK-ja.⁷

LBD-ja, që përfaqësohej nga Akademik Rexhep Qosja, Mehmet Hajrizi, Hydajet Hyseni dhe Bajram Kosumi, vazhdimisht mbështeste propozimet e anëtarëve të delegacionit që vinin nga UÇK-ja, ashtu siç kishin mbështetur politikisht luftën çlirimtare edhe nga Prishtina. Në pozicion të ngjashëm gjendeshin edhe dy anëtarët e pavarur të delegacionit Veton Surroi e Blerim Shala. Kjo mbështetje vinte si rezultat, jo i anësisë të paarsyshme, por fal propozimeve të arsyeshme që bëheshin aty.

Për zgjedhjen e kryesisë së delegacionit dhe të kryesuesit, pati ca vështirësi që u tejkaluan me kurajë. Në Kryesi u zgjodhën: Hashim Thaqi, Rexhep Qosja dhe Ibrahim Rugova. Nga pjesëtarët e UÇK-së dhe të LBD-së u propozua që Hashim Thaqi të jetë kryesues i delegacionit. Propozim ky që u kundërshtua nga ata të LDK-së, duke propozuar udhëheqje kolektive të delegacionit. Këtë nuk e miratoi Delegacioni por, me propozimin e shumicës, iu la Kryesisë treshe të Delegacionit të vendoste për kryesuesin. Dhe, ata vendosën që Delegacionin e Kosovës për negociata në këtë Konferencë ta udhëhiqte z. Hashim Thaqi, Kryeshf i Drejtorisë Politike të Shtabit të Përgjithshëm të UÇK-së.

U caktuan edhe detyra të tjera në kuadër të Delegacionit, në përputhje me obligimet që shtronte puna dhe angazhimi në këtë konferencë ndërkombëtare që vëzhdohej nga e tërë bota me një kujdes të veçantë.

Përzgjedhja e njerëzve për grupet e punës u bë duke pasur parasysh prirjet e secilit, për kryerje sa më të mirë të punës dhe detyrës së caktuar. Sektorët në të cilët u profilizua delegacioni ishin:

- Sektori politik;
- Sektori për mbrojtje e siguri;
- Sektori për ekonomi;

⁷ Ramë Buja, *Ditari i Luftës*, (i pa botuar), 16 qershor 1998 - 15 qershor 1999.

- Sektori për hartimin e platformës së përbashkët;
- Sektori për informim.

Nëpër të gjithë këta sektorë u caktuan grupet e punës. Në grupin politik u caktuan: Jakup Krasniqi, Fehmi Agani, Mehmet Hajrizi, Blerim Shala; në grupin për mbrojtje e siguri: Azem Syla, Edita Tahiri, Xhavit Haliti, Jakup Krasniqi, Hydajet Hyseni; në grupin për ekonomi: Mehmet Hajrizi, Ramë Buja, Bujar Bukoshi, Bajram Kosumi; në grupin për hartimin e platformës së përbashkët: Rexhep Qosja, Edita Tahiri, Veton Surroi, Bujar Bukoshi, Idriz Ajeti; në grupin për informim: Ramë Buja, Dukagjin Gorani, Adnan Merovci, Skender Hyseni.

Të gjitha këto grupe punuan me përkushtimin më të lartë e më sipëror që kishte njohur e kaluar jonë në rrafshin e mendësisë politike e diplomatike shqiptare. Gjersa konferenca kishte filluar punimet, nga Kosova vinin lajme shumë shqetësuese, si nga vijat e frontit po ashtu edhe nga fshatrat e qytetet e saj. Me qëllim që pjesëmarrësve të konferencës t'u sigurohej një qetësi elementare shpirtërore për punën aq me përgjegjësi që duhej ta bënin dhe me qëllimin më të mirë që të pushonte gjakderdhja në Kosovë, Delegacioni i Kosovës bëri një kërkesë shumë logjike tek udhëheqësit dhe ndërmjetësit ndërkombëtar, për nënshkrimin e një marrëveshjeje armëpushimi, gjersa konferenca të vazhdonte punimet.

Kësaj kërkesë iu bashkëngjiti edhe mocioni i shkruar për nënshkrim. Por, ky nënshkrim nuk u vu asnjëherë edhe pse kërkesa si e tillë nuk u kundërshtua nga ndërkombëtarët. Konferenca vazhdoi punimet nën tryshninë e jashtëzakonshme të ngjarjeve të përgjakshme në Kosovë. Në Rambuje shqiptarët ishin vazhdimi i etnisë së tyre, të parë në të gjitha rrafshet. Historia i njeh ata si një popull me vitalitet të çdokohëshëm dhe në çdo situatë të aftë, të zgjuar dhe të fortë për të mbi ekzistuar. Rambujeja përveçse ishte një ngjarje për çështjen shqiptare, ajo ishte një gjithësi e kompletuar dhe e mundur nga kryqëzimet e të shkuarës, aktualitetit dhe të ardhmes.⁸ Këtu erdhi në shprehje tërë mbushullia e prirja dhe kreativitetit politik, kombëtar, intelektual dhe qëndresëtar.

Në vazhdimësinë e takimit konsolidues, u arrit edhe te pjesa paksa më e lehtë dhe më çlodhëse. Ku do të duhej të zgjidhej dhe të

⁸ Adem Hasanaj, *Kosova nyja e rendit të ri botëror...*, f. 118.

kompletohej një pjesë që do të ishte shumë e rëndësishme për suksesin e konferencës, pjesa profesionale.

Pa ndonjë ngarkesë të veçantë emocionale, objektive a subjektive, u përzgjodhën edhe grupet profesionale: kushtetues - juridik, judikaturë e administratë, mbrojtje e siguri, ekonomi e financa, duke u përcaktuar kështu edhe për ekspertët përkatës shqiptarë e ndërkombëtarë. Meqenëse numri i atyre që mund të hynin në Kështjellë ishte i kufizuar dhe për arsye të mjeteve të shumta që mund të shpenzoheshin, u vendos që jo të gjithë ekspertët t'i bashkoheshin delegacionit në Kështjellë. U vendos që aty të jenë vetëm ata që i duhen në çdo kohë Delegacionit, ndërsa të tjerët të vepronin në Prishtinë e Tiranë në kuadër të grupeve të përcaktuara. Edhe këtu erdhi në shprehje anësia politike, grupe e partiake e cila padyshim që goditi cilësinë, por më pak se më parë. Pajtueshmëria rreth ekspertëve ndërkombëtarë ishte e plotë dhe e padiskutueshme, kur kiheshin parasysh kualitetet e tyre të larta profesionale, morale e politike.

Ekspertët shqiptarë që gjendeshin brenda Kështjellës, atëherë kur e kërkonte nevoja, ishin: Prof. dr. Arsim Bajrami, për çështje kushtetuese; Prof. dr. Enver Hasani, për të drejtën ndërkombëtare; Prof. dr. Musa Limani, për ekonomi; Prof. dr. Sabaudin Komoni, për financa; Naip Zeka, për resurset natyrore; Shenasi Rama dhe Xhavit Rexhaj për çështje ndërkombëtare; Avni Jarshellari dhe Sokol Bare, për çështjet e sigurisë dhe Agim Çeku e Adem Qopani, për çështje ushtarake.

Ekspertët ndërkombëtarë që i kishin bërë nderë Delegacionit dhe i kishin shtuar peshën e seriozitetit në qasje dhe trajtim, ishin: Ambasadori Morton Abramowitz; eksperti amerikan për çështje ndërkombëtare Paul Uilliams dhe eksperti britanik për të drejtën ndërkombëtare Mark Weller. Punën e Delegacionit e ndihmuan me këshilla, sugjerime dhe preferenca, shumë të dobishme, nga distanca, edhe shumë ekspertë të tjerë nga Kosova si: Akademik Esat Stavileci, avokati Bajram Kelmendi, Prof. Dr.Ejup Statovci, juristi Sokol Dodruna, politologu Mahmut Bakalli, Muhamet Mustafa, Skender Berisha, Blerim Reka, Ramadan Qehaja etj. Nga Shqipëria, të gjitha institucionet shtetërore dhe shkencore, duke përfshirë edhe Akademinë e Shkencave, u vunë në shërbim të Konferencës, për suksesin e saj, në të mirë të Kosovës. Përkrahje, përsëndetje dhe përgëzime, delegacioni morri në vazhdimësi, nga miq, dashamirës e mbështetës të zgjidhjes së

drejtë të çështjes së Kosovës, nga SHBA-të, Europa dhe e gjithë bota. Përfundimi me sukses i mbledhjes për themelimit dhe konsolidim të Delegacionit, karakterizoi ditën e parë të punës së Konferencës: ditë pune, që zgjati jo më pak se deri në orën 24h të asaj dite. Të gjithë pjesëmarrësit në Konferencë, shqiptarë e ndërkombëtarë dhe jo vetëm në konferencë, kishin kureshtjen shumë të lartë të dinin se si po fillonte puna brenda Delegacionit shqiptar, si do të funksiononte ai, si do të ndaheshin detyrat dhe përgjegjësitë, sa do të ishte ai i suksesshëm në këto negociata, të para të këtij niveli më sipëror për çështjen dhe fatin e Kosovës. Me interesim shumë të shtuar, procesin e formimit të Delegacionit, e përcillnin ambasadorët Christopher Hill dhe Wolfgang Petritsch, të cilët kishin kontribuar edhe më parë në këtë çështje.

Marrëveshja e arritur brenda Delegacionit, për të gjitha çështjet, tejkaloi të gjitha parashikimet, jo vetëm të atyre që gjendeshin përreth, në pritje të së mirës, por edhe të vetë pjesëtarëve të Delegacionit. Kjo nismë ishte ogur i mbarësisë dhe i punës së suksesshme që do të mund të bënte kjo përfaqësi e jona. Në fund të këtij takimi, u nxor edhe një dokument përfundimesh për parimet e punës së Delegacionit dhe për parimin e pajtimit në marrjen e të gjitha vendimeve gjatë konferencës.

Teksti i këtyre përfundimeve kishte këtë përmbajtje:

Delegacioni i Kosovës në Konferencën ndërkombëtare për Kosovën në Rambouillet, në mbledhjen e vet të mbajtur më: 7 shkurt 1999 në Rambouillet, vendosi:

- Që Kryesia e Delegacionit të Kosovës të përbëhet nga Hashim Thaçi, Dr. Ibrahim Rugova dhe Akademik Rexhep Qosja;
- Që anëtarët e Kryesisë së Delegacionit të vendosin vetë se kush do të jetë Kryesues i Delegacionit;
- Që vendimet të merren me pajtim;
- Formimin e Sekretarisë së Delegacionit;
- Emërimin e këtyre ekspertëve shqiptarë (u janë përmendur emrat më lartë - v.j. R. B.);
- Emërimin e ekspertëve ndërkombëtar.⁹

⁹ Nga ekstrakti i konkluzioneve që dolën nga takimi i Delegacionit të Kosovës në Rambouillet, më datë, 7 shkurt 1999.

Ky dokument u nënshkrua nga anëtarët e sekretarisë së Delegacionit, Edita Tahiri dhe Bajram Kosumi dhe u respektua me përpikëri gjatë tërë rrjedhës së punës në konferencë gjë që rezultoi në një punë të suksesshme.

Strategjia negociuese e Delegacionit të Kosovës

Ishte e ditur qartë, se me të pranuar parimet bazë të organizimit të Konferencës, pranohej edhe baza logjike e zhvillimit të të gjitha negociatave në çdo vend të botës: kompromisi. Por, ky kompromis i domosdoshëm, i imponuar nga rrethanat tepër të rënda luftarake në Kosovë dhe nga trysnia e të gjitha qarqeve ndërkombëtare dhe kombëtare, kishte përkufizimet e tij dhe kufijtë e së mundshmes.

Delegacioni kosovar kishte ndarë mendjen se mund të pranonte një marrëveshje kalimtare, të përkufizuar në kohë, por pa mundësinë e tejkalimit të parimit të vetëvendosjes. Kjo çështje, si rezultat i kompromisit, mund të shtyhej në kohë, për sa do të përcaktohej marrëveshja në konferencë. Çështje tjetër për të cilën nuk mund të diskutohej dhe të arrihej kompromisi ishte UÇK-ja - çarmatosja e saj.

Për t'u qartësuar rreth të gjitha veprimeve, Delegacioni u përcaktua me konsensus rreth synimeve strategjike të Kosovës në këtë konferencë ndërkombëtare, dhe ato ishin:

- Vendosja e Kosovës nën mbikëqyrjen e NATO-s;
- Mbajtja e referendumit për statusin final të Kosovës nën mbikëqyrjen ndërkombëtare në përfundim të fazës kalimtare;
- Ruajtja e subjektivitetit të UÇK-së gjatë dhe pas periudhës kalimtare;
- Ruajtja e integritetit territorial të Kosovës;
- Statusi kalimtar në kuptimin e një vetadministrimi demokratik dhe të pavarur, i tillë që nuk e paragjykon statusin final të Kosovës;
- Tërheqja e të gjitha forcave serbe nga Kosova..., etj.

Duke u bazuar në këto orientime dhe objektiva, Delegacioni hartoi një platformë për negociata dhe për një zgjidhje të pranueshme, të përkohshme për Kosovën. Dhe, kjo platformë i ndihmoi Delegacionit që të ketë orientime të qarta dhe paraprakisht të përcaktuara, pa lënë mundësi e shteg për hamendje a dilema.

Teksti i Platformës orientuese të Delegacionit të Kosovës kishte këtë përmbajtje:

- Tërheqja nga Kosova e të gjitha forcave ushtarake, policore dhe paramilitare të Serbisë;
- Mospranimi i integritetit territorial të „Republikës Federative të Jugosllavisë”;
- Vendosja e trupave të NATO-s sipas modelit të mandatit të IFOR/SFOR gjatë kohëzgjatjes së Marrëveshjes Kalimtare. Delegacioni i Kosovës nuk do të jap pajtimin e vet për Kornizën e Marrëveshjes, as për akëcilin prej anekseve të saj, për derisa Aneksi i çështjeve të sigurisë, përkatësisht vendosja e trupave të NATO-s në Kosovë, të mos përfshihet në Marrëveshje;
- Transformimi i UÇK-së në një forcë mbrojtëse me aftësi të kufizuara në bashkëpunim me bashkësinë ndërkombëtare;
- Miratimi i kushtetutës kalimtare trivjeçare, e cila mundëson themelimin e një qeverie demokratike dhe të efektshme në Kosovë, të përkrahur nga mandati i popullit në zgjedhjet sa më të hershme;
- Pas skadimit të Marrëveshjes Kalimtare (tri vjet nga data e nënshkrimit të saj), populli i Kosovës do të mbajë referendum për ta përcaktuar statusin përfundimtar të Kosovës, në bashkëpunim me bashkësinë ndërkombëtare;
- Krijimi i kushteve të nevojshme për të promovuar zhvillimin ekonomik të Kosovës, duke përfshirë këtu Bankën Qendrore të Kosovës dhe kompetencat e institucioneve të Kosovës për të rregulluar mekanizmat për çështjet ekonomike e financiare, Bankën Qendrore të Kosovës, kompetencat për të pranuar ndihmë nga Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN) dhe Banka Botërore. Kthimin e pasurisë së uzurpuar nga ana e Republikës së Serbisë më 1989, kontrollin mbi doganat, kontrollin mbi Aeroportin e Prishtinës, infrastrukturën e telekomunikacionit dhe kontrollin mbi resurset natyrore të Kosovës. Po ashtu do të krijohet një llogari për riparime dhe rekonstruktim, ku “RFJ” do të bëjë derdhjen e mjeteve në lartësinë e dëmshpërblimeve të caktuara, dhe Kosova do të participojë në procesin e sukcesionit lidhur me ish- Jugosllavinë;
- Riafirmimi i paprekshmërisë së kufijve ekzistues të Kosovës;

- Zgjidhja e vazhdueshme e konfliktit përmes mjeteve ndërkombëtare, duke përfshirë mbikëqyrjen e NATO-s gjatë implementimit të Marrëveshjes, organizimin dhe mbikëqyrjen e zgjedhjeve nga OSBE-ja, dhe pranimin e Kosovës si entitet i definuar territorial, politik dhe juridik;
- Një marrëveshje e të gjitha palëve për bashkëpunim të menjëhershëm dhe të plotë me Tribunalin Ndërkombëtar për Krime të Luftës në ish-Jugosllavi gjatë hetimeve të krimeve të luftës, krimeve kundër njerëzimit dhe të krimeve të gjenocidit, duke përfshirë edhe obligimin e mundësimit të hyrjes pa viza të personelit të Tribunalit (në Jugosllavi);
- Kërkesa eksplicite që sanksionet ndërkombëtare ndaj “Republikës Federative të Jugosllavisë” të mos hiqen derisa Tribunali i Hagës mbi krimet në ish-Jugosllavi nuk vërteton nënshkrimin e “RFJ”-së përballë obligimeve për bashkëpunim me Tribunalin dhe për derisa Komiteti Special i përfaqësuesve të huaj nuk vërteton se “RFJ” ka krijuar kushte për zhvillimin e një shoqërie të lire dhe demokratike dhe derisa të mos zgjidhet statusi final i Kosovës;
- Garantimi i Marrëveshjes nga SHBA-të, Unioni Evropian, NATO-ja, vendet anëtare të Grupit të Kontaktit dhe OSBE-ja. Identifikimi i Marrëveshjes si traktat ndërkombëtar dhe regjistrimi i saj në OKB.¹⁰

Kjo platformë që hartuar në rrethana të realitetit të krijuar në Rambuje, në raport me njohuritë poseduese të Delegacionit, nga i tërë materiali që tanimë e kishte në dorë Delegacioni. Vendosmëria dhe këmbëngulja e Delegacionit për të realizuar objektivat e platformës politike dhe vepruese, asnjëherë nuk kanë munguar, por rrjedhat e konferencës, raportet e forcave kombëtare e ndërkombëtare, trysnia në Delegacionin, bënë që ajo të pësojë ndryshime, jo gjithmonë cilësore. Fatmirësisht, realiteti i krijuar si rezultat i veprimit racional dhe të guximshëm të Delegacionit shqiptar dhe paarsyeshmërisë dhe iracionalitetit sipëror të delegacionit serb, solli përmbushjen favorizuese të platformës, marrëveshjes së Konferencës në tërësi, për fatin e shqiptarëve dhe të Kosovës. Rambujeja vinte në një kohë, në një kuptim, zhvillim dhe alternativë, disa herë më me peshë se sa Dejtoni.

¹⁰ Nga ekstrakti i Platformës së Delegacionit të Kosovës, Rambuje, 6-23 shkurt 1999.

Rambujeja ishte një samit, që nuk mund ta rrëzonte autoritetin, nderin, seriozitetin dhe parimet mbi të cilat ajo qe paralajmëruar. Në këtë rast serbët ose gënjyen vetën, ose u gënjyen!¹¹

Qëndrimet e Delegacionit të Kosovës ndaj projekt marrëveshjes

Dokumenti më i rëndësishëm i tërë Konferencës ishte, padyshim “Marrëveshja” që do të duhej të nënshkruhej nga të dyja palët negociatore dhe ndërmjetësuesit, e që njihej me emrin: “Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo - Marrëveshje e ndërmjetme (përkohshme, kalimtare) për paqen dhe vetëqeverisjen në Kosovë”.

Kjo projekt marrëveshje përbëhej nga dy pjesë: I. Pjesën politike dhe II. Pjesën e sigurisë ose instrumentet e detyrimit.

Grupi i Kontaktit kishte vendosur që faza e parë e bisedimeve do t'i kushtohej vetëm pjesës politike të marrëveshjes, e cila ishte mjaft komplekse dhe vendimtare në vështrimin afatgjatë. Vetëm pas arritjes së marrëveshjes për këtë pjesë, do të diskutohej për zbatimin dhe për çështjet e sigurisë.¹² Kështu edhe u veprua, draftet për pjesën e sigurisë, u morën fare vonë, në ditët e fundit të konferencës, dhe atë për t'u parë, sepse ato ishin të padiskutueshme. Në fakt, edhe për to u debatua me një temperaturë të ngritur dhe u bënë vërejtje të shkruara, edhe pse pa ndonjë ndikim të efektshëm.

Në tekstin bazë të Marrëveshjes së Përkohshme për Paqe dhe Vetëqeverisje në Kosovë, janë përcaktuar dhe definuar parimet boshtore të saj, siç është baza politiko-juridike në të cilën ajo do të mbështetej. Këtu janë sqaruar edhe labirintet e zgjidhjes paqësore politike, kthimi i refugjatëve, masat e ndërtimit të mirëbesimit dhe ndërprerjes së dhunës, lejimi i ndihmave ndërkombëtare, lirimi i robërve dhe pengjeve të luftës dhe çështje të tjera që nuk e kanë rëndësinë dhe peshën e të parave. Ndërsa, pjesët tjera të Marrëveshjes, janë këto anekse:

- Kushtetuta e Përkohshme e Kosovës, (Aneksi I);
- Sigurimi Publik dhe Civil, (Aneksi II);

¹¹ Adem Hasanaj, *Kosova nyja e rendit të ri botëror...*, f. 84.

¹² Wolfgang Petritch, “Procesi i Rambouillet” (Fejton në Koha Ditore, 4-17 mars 2002, Përmbledhje e pjesëve të librit “Kosovo-Kosova, Mitet, datat, faktet”, I autorëve Wolfgang Petritch, Karl Kaser dhe Robert Pichler, 1999.

- Zhvillimi dhe Mbikëqyrja e Zgjedhjeve, (Aneksi III);
- Çështjet Ekonomike, (Aneksi IV);
- Ndihma Humanitare, Rekonstruimi dhe Zhvillimi Ekonomik, (Aneksi IV-a);
- Implementimi, (Aneksi V);
- Ombudsmani, (Aneksi VI);
- Implimentimi II, (Aneksi VII);
- Dispozitat Përfundimtare, (Aneksi VIII).

Në kapitullin e parë të Marrëveshjes që mban titullin “Ndërtimi institucional” (Constitution), në fillim sanksionohet vetëqeverisja e Kosovës me principet bazë të demokracisë (neni një); Parlamenti dhe Presidenti (neni dy dhe tre); Qeveria dhe organet administrative (neni katër); sistemi juridik (neni pesë); liritë dhe të drejtat themelore njerëzore (neni gjashtë); bashkësitë kombëtare (neni shtatë); sistemi komunal (neni tetë); sistemi i përfaqësimit (neni nëntë); një amandament i shtuar gjatë debateve dhe dispozita e hyrjes në fuqi (neni dhjetë).

Në kapitullin e dytë, përkufizohet ligjërisht roli i policisë dhe i sigurisë publike qytetare. Parimet e përgjithshme përshkruhen në nenin e parë. Për policinë komunale flitet në nenin e dytë. Roli dhe vendi i një Akademie Policore të përgjithshme përcaktohen në nenin e tretë. Në nenin katër, jepen kompetencat e komisionit të drejtësisë. Ruga ligjore e operacioneve policore në Kosovë, parashikohet në nenin e pestë. Ndërsa, në nenin gjashtë palët angazhohen për sigurinë në kufijtë ndërkombëtar.

Në kapitullin e tretë, përfshihet udhëheqja dhe mbikëqyrja e zgjedhjeve. Kushtet e zgjedhjeve parashihen në nenin e parë. Neni i dytë përcakton rolin e OSBE-së në procesin zgjedhor. Të drejtat e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve përshkruhen në nenin tre.

Në kapitullin e katërt, trajtohen çështjet ekonomike. Në një kaptinë të veçantë përshkruhen angazhimet ndërkombëtare dhe të palëve në marrëveshje për asistencë humanitare, rindërtim dhe zhvillim ekonomik.

Në kapitullin e pestë, që përfshin zbatimin, institucionet politike dhe raportet në mes tyre, vlerësohen në nenin një: përgjegjësitë dhe pushtetet përcaktohen në nenin dy; në nenin tre, vlerësohet statusi i misionit; ndërsa, procesin e zbatimit e përshkruan neni katër.

Në kapitullin e gjashtë, flitet gjerësisht dhe në mënyrë të qartë për pushtetet dhe liritë, për Ombudsmanin.

Në kapitullin e shtatë, që cilësohet si Implimentimi II, në nenin një shprehen detyrimet e përgjithshme të palëve dhe të ndërmjetësuesve. Neni në vazhdim përcakton rrugën e çmilitarizimit të Kosovës dhe afatet. Neni tre shënon vendin e forcave ushtarake jugosllave dhe të “forcave tjera” dhe në fund flitet për autoritetin dhe operacionet e një force ndërkombëtare që do të mbajë shkurtësën KFOR. Këtu futet edhe kontrolli i kufirit dhe i hapësirës ajrore. Përshkruhet po ashtu edhe roli dhe funksioni i komisionit të përbashkët ushtarak dhe përgjegjësia e forcave shumëkombëshe për garantimin e zbatimit të kësaj marrëveshjeje.

Në kapitullin e tetë, hyjnë dispozitat e hyrjes në fuqi të marrëveshjes dhe të modaliteteve të mundshme për ndryshim a përmirësim.

Delegacioni shqiptar i Kosovës, duke qenë i angazhuar maksimalisht dhe me përkushtim në përimtimin dhe studimin e dokumenteve dhe duke parë çdo imtësi me “mikroskopin” e vëmendjes, bëri edhe vërejtjet e tija me shkrim dhe sqaruese në takime, për secilin draft dhe aneks veç e veç. Bile, vërejtje qenë bërë edhe për pjesët e panegociueshme të kësaj marrëveshjeje, siç ishte Aneksi ushtarak e ndonjë tjetër.

Si do që të jetë, përpjekjet e vazhdueshme politike, Lufta e Ushtrisë Çlirimtare dhe e popullit të Kosovës, Konferenca e Rambujesë dhe pjekuria politike dhe diplomatike brenda saj, sollën angazhimin dhe përkushtimin e aleancës më të madhe ushtarako - politike të botës, për të ndihmuar në realizimin e Lirisë së Kosovës. Për të qenë më sqarues rreth kësaj pune dhe përkushtimit të Delegacionit tonë në Konferencën e Rambujesë, do të flasim në ndonjë studim a shkrim tjetër të kësaj natyre.

